

Петро САБАТ

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ МОЛЕБНЯ ЗА ХВОРОГО В КИЇВСЬКІЙ ЦЕРКВІ

Вступ

Молебень – старослов'янське слово¹, що походить від дієслова «молити», тобто наполегливо просити когось про щось². У богослужбовій практиці Східної Церкви молебнем називається окреме церковне богослужіння, в якому віруючі просять Бога, Пречисту Діву Марію чи святого про ласку й милість у зв'язку з різними суспільними чи особистими потребами та обставинами, або дякують їм за вже вислухані молитви³.

У Східній Церкві молебні можуть звершуватися у часі свят Господніх до Бога, у часі свят Богородичних – до Богородиці, а також у часі празників на честь святих – до певного святого чи святих. Молебні піснеспіви входять до структури всіх церковних богослужінь Східної Церкви⁴.

Молебень як різновид церковного богослужіння сягає своїми коренями Візантійської Церкви⁵. Саме з Візантійської Церкви переважно

¹ Див. Г. Дьяченко. *Полный церковно-славянский словарь*. Москва 1899, с. 314.

² П. Сабат. Величання Богородиці, нашої Матері і Заступниці, Покровительки і Захисниці, Пречистої Диви Марії в богослужіннях // *Alma Mater* № 69 (2003-2004), с. 17.

³ Г. Нефедов. *Таинства и обряды Православной церкви*. Москва 1995, с. 261.

⁴ Г. Нефедов. *Таинства и обряды Православной церкви*, с. 261.

⁵ П. Сабат. *Величання Богородиці, нашої Матері і Заступниці, Покровительки і Захисниці, Пречистої Диви Марії в богослужіннях*, с. 17.

були запозичені молитви, які в літургійній практиці Київської Церкви деколи навіть оформилися в молебні чинопослідування⁶.

У Київській Церкві в XV-XVII ст. молебне чинопослідування (у рукописних⁷ та стародрукованих джерелах⁸) було за структурою подібне до богослужіння Утрени⁹, воно складалося переважно з таких частин: початку звичайного, псалма (одного чи декількох), канону, молитви (чи молитов), яка висвітлювала мотив даного моління, ектенії та відпусту¹⁰. У XVII¹¹ – XX ст.¹² в українських Церквах Київської традиції почали вживатися також і молебні без канону, тобто скорочені.

В Українській Греко-Католицькій Церкві в кінці XIX – на початку XX ст. зародилися також нові молебні без канону¹³, але на основі

⁶ П. Сабат. Історія походження молебнів з канонами із рукописного Київського требника XV– поч. XVI ст. *Borgiano illirico 15* з Ватиканської бібліотеки і їх рецепція в Київській та Московській Церкві // *Історія релігій в Україні і світі: збірник наукових праць* № 5 (2011), с. 192.

⁷ *Euchologium slavonicum* (Требник Київський XV – поч. XVI ст.). Апостольська Ватиканська Бібліотека. Фонд Борджіо-Ілліріко № 15, арк. 340 зв.-366; М. Марусин. *Чини Святительських Служб в Київському Евхологоні з початку XVI ст. (Gli ordini pontificali nell'Eucologio Kieviano dell'inizio del secolo XVI)*. Рим 1966, с. 177-179; Н. Красносельцев. *О некоторых службах и обрядах ныне неупотребляющихся: Чинь како подобает молебенъ пети за болящего* // *Православный собеседник*. II ч. Казань 1889, с. 404-427.

⁸ *Требник*. Вільно 1618, л. 230-259 зв.; *Требник*. Львів 1645, л. 240-260; *Евхологон, або Требник митрополита Петра Могили*. Рим 1988, с. 1331-1532.

⁹ П. Сабат. *Величання Богородиці, нашої Матері і Заступниці, Покровительки і Захисниці, Пречистої Діви Марії в богослужіннях*, с. 17.

¹⁰ П. Сабат. Історія походження молебнів з канонами із рукописного Київського требника XV– поч. XVI ст. *Borgiano illirico 15* з Ватиканської бібліотеки і їх рецепція в Київській та Московській Церкві, с. 192.

¹¹ *Евхологон, або Требник митрополита Петра Могили*, с. 1331-1532.

¹² Див. *Последование молебных пеней*. Киевь 1891, с. 35-40; *Требникъ. Книга молебных пеней*. Часть IV. Римь 1952, с. 2-40, 99-135; *Требникъ*. Часть III. Украинская православная церковь. Киевская митрополия 1997, с. 315-353.

¹³ J. Nazuda. *Pratiche liturgiche e problematiche della Chiesa Cattolica Ucraina attuale in diaspora*. Roma 1991, с. 178.

римо-католицьких літаній¹⁴ (із збереженням в деяких молебнях навіть римо-католицького богослов'я¹⁵); та почали деякі із них, як, наприклад, до Пресвятої Богородиці, звершуватися протягом травня¹⁶, а до Серця Христового – протягом червня¹⁷, як в Римо-Католицькій Церкві.

Під назвою «молебен» (грецькою «параклис»¹⁸)¹⁹ в українських Церквах Київської традиції сьогодні розуміють молебне чинопослідування до Бога, Пречистої Диви Марії або святого із каноном чи без нього.

Катехизм УГКЦ підкреслює:

«Прагнення одухотворити людську діяльність, звершувати її з Божою допомогою та з Божим благословенням лежить в основі розмаїття молебнів. Сповнені благань, ці богослужіння мають характер сильної, глибокої молитви, яка гуртує молільників у зворушливій любові до Бога й одне до одного»²⁰.

Серед великого числа різних молебнів (із каноном та без канону) для випадку спільної молитви за хворого родиною і близькими існує також молебен за хворого в УПЦ МП²¹, УПЦ КП²² та УГКЦ²³, який,

¹⁴ *Літургійна Агенда (богослужіння, освячення і благословення)*. Київ 2001, с. 183-187, 251-254, 275-279.

¹⁵ Див. *Молебен до Пресвятого Серця Ісусового*. Жовква 1920; *Молебен до Пресвятого Серця Ісусового*. Жовква 1925.

¹⁶ *Молебен до Пресвятої Диви Марії на місяць май*. Жовква 1920.

¹⁷ П. Сабат. *Свято Христа Чоловіколюбця та культ до Пресвятого Серця Христового. Історія, обрядові особливості та зміст у західній і східній традиціях* // <http://www.rr.lviv.ua/podcasts/svyato-hrysta-cholovikolyubtsya-ta-kult-do-presvyatoho-sertsya-hrystovoho/>. Дата перегляду 30 квітня 2016.

¹⁸ *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*. Львів 2011, п. 528.

¹⁹ Під «параклисом» в УГКЦ переважно мали на увазі тільки молебен до Пресвятої Богородиці. Див. *Чинности и Рэшения русского провинціального Собора въ Галичинѣ отбувшого ся во Львовѣ въ роцѣ 1891*. Львів 1897, с. 128.

²⁰ *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 529.

²¹ *Требникъ в двух частях*. Часть I. Киев 2007, с. 358-369.

²² *Требник у двох частинах*. II ч. Київ 2000, с. 501-5013.

²³ *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 20-28.

згідно з церковним приписом, може звершуватися як у храмі, так і в домі хворого. Молебнем за хворого (чи хворих) Церква благословляє духовне і тілесне життя людини та просить Бога підняти хворого (чи хворих) чимскоріше з хвороби, щоб він вповні міг славити Бога-Отця, і Сина, і Святого Духа, Тройцю єдиносущну і нероздільну²⁴.

Цією публікацією хочемо показати причини виникнення людських хвороб та подати можливі засоби для їх подолання, котрі пропонує Східна Церква, коротко представити історію виникнення та формування молебня за хворого, що зародився в Київській Церкві для випадку спільної молитви за хворого родиною і близькими і який може звершуватися священнослужителем як у храмі, так і в домі хворого. Окрім того, підкреслити, що зцілення можливе тільки через віру в Бога. Чи зцілюється християнин чудодійним чином, чи за посередництвом лікарів та ліків – зцілення у будь-якому випадку подається від Господа Бога.

Причини виникнення людських хвороб та можливі засоби для їх подолання, пропоновані Східною Церквою

Святе Письмо говорить, що Бог створив світ досконалим:

«І побачив Бог усе, що створив, і воно було дуже добре»²⁵.

У цьому земному світі Господь Бог сотворив також людину як найдосконалішу істоту та сповнив її здоров'ям, щастям і благополуччям²⁶. При створенні людина отримала від Бога все, що Бог міг дати їй через Свою всемогутність, а найважливіше – це свободну волю, яка виявляла здатність вибирати між добром і злом²⁷. Для

²⁴ П. Сабат. *Які ліки пропонує Церква хворій людині?* // <http://www.rr.lviv.ua/podcasts/y4aki-liku-proponuje-tserkva-hvorij-lyudyni/>. Дата перегляду 30 квітня 2016.

²⁵ Книга Бут. 1, 31.

²⁶ Див. А. Олув. Хвороба, оздоровлення, відпущення гріхів. // *Сопричастя* 3 (2000), с. 18.

²⁷ Див. К. Уер. *Православна Церква*. Київ 2009, с. 223.

першої людини особливим даром було також те, що вона мала безпосередню можливість богоспількування, через яке утверджувалася в Бозі та сповнювала своє тілесне буття Його досконалістю і цим підносилася до безсмертя²⁸. Однак, замість того, щоб укріплювати цю досконалість своїми добровільними подвигами через послух Божій волі²⁹, людина протиставила власну волю Божественній. Через свій власний вибір людина відпала від Бога³⁰ та втратила можливість безпосереднього спілкування із Ним.

Гріхопадіння перших на Землі людей – Адама і Єви призвело до тяжких наслідків. Не послухавши Бога та відвернувшись від Нього, людина (внаслідок гріхопадіння прародичів) втратила Боже благословення та захист та потрапила під прокляття та владу диявола³¹. Таким чином, диявол отримав можливість обрушити на людське тіло всякий біль, неміч та хворобу. Якщо раніше до гріхопадіння Сам Бог приходив спілкуватися з людиною, то після гріхопадіння людина була змушена самотужки шукати Бога³². Внаслідок цього її життя докорінно змінилося, сповнилося болями, стражданнями та хворобами, стало підвладним навіть і смерті³³: «Відвернувшись від Бога – безсмертя і життя, – людина опинилася у протиприродному стані, що призвело до неминучого порушення гармонії у людському бутті, і, врешті-решт, до фізичної смерті»³⁴. Хвороба для людини стала «наслідком порушення морального порядку, що його встановив Бог, тобто – [наслідком] гріха»³⁵.

²⁸ Див. С. Булгаков. *Православие. Очерки учения православной Церкви*. Минск 2011, с. 146.

²⁹ Див. С. Булгаков. *Православие. Очерки учения православной Церкви*, с. 146.

³⁰ К. Уер. *Православна Церква*, с. 223.

³¹ *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 145-148.

³² Див. С. Булгаков. *Православие. Очерки учения православной Церкви*, с. 146.

³³ К. Ранер К. *Основание веры. Введение в христианское богословие*. Москва 2006, с. 158; *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 149-158.

³⁴ Див. К. Уер. *Православна Церква*, с. 223.

³⁵ А. Олув. *Хвороба, оздоровлення, відпущення гріхів*, с. 28.

Однією з основних причин хвороби людини, звичайно, є гріх, причому саме особисті гріхи хворої людини. Про це говорить Св. Письмо в книзі Єремії так:

«Чого ж кричиш, що в ранах еси? Біль твій не вигоюється? Це ж за твою тяжку провину, за гріхів твоїх безліч вчинив я тобі це лихо»³⁶.

Сам Ісус Христос, звертається до зціленого Ним:

«Оцети видужав,- тож не гріши більше, щоб щось гірше тобі не сталось»³⁷.

Проте не завжди хвороби є покаранням за гріхи. Про це також говорить сам Ісус Христос у відповідь на запитання своїх учнів:

«Хто згрішив? Він чи батьки його, що сліпим він уродився?» – «Ані він не згрішив, ані батьки його,- відказав Ісус, – але щоб ділам Божим виявитися на ньому!»³⁸

Хвороба праведника, як наприклад Іова, є для того, щоб показати вірність Богові в момент випробувань та утвердити ближніх у вірі³⁹.

Не всі хвороби є від гріхів, але більша їх частина – говорять святі отці Церкви. Вони також підкреслюють, що хвороби можуть бути послані людині для її духовного зросту, а саме: для очищення від гріхів, для смирення від гордості, для випробування в добрі, для покарання, як епитимія, для напоумлення, щоб схаменулася людина, для позбавлення людини від біди, в яку вона була би потрапила, якби була здорова; для терпіння, щоб людина показала свою відданість Богу, для очищення від якоїсь пристрасті.

Хвороба не є сліпою помстою Бога людині за її непослух, а радше є Божим закликком, адресованим людині з метою її навернення, аби вона звернула з дороги гріха⁴⁰. Стан людини пригнічений гріхом та хворобливістю змушує її вилити перед Богом всі свої болі, благаючи про визволення, яке збігається з прощенням

³⁶ Книга Єр. 30, 15.

³⁷ Єв. від Ів. 5, 14.

³⁸ Єв. від Ів. 9, 1–4.

³⁹ Див. Книга Іова.

⁴⁰ Див. А. Олув. *Хвороба, оздоровлення, відпущення гріхів*, с. 28.

гріхів: «Нема здорового нічого на моїм тілі з-за гніву твого; немає цілого нічого в моїх костях з-за гріху мого. Бо мої провини голову мою перевищили, немов важкий тягар, що тяжить над мою силу»⁴¹. На цей людський лемент Бог відповідає людині прощенням її провин та утверджує її у тому, що лише Він є її цілителем⁴². Отже, як бачимо Бог не відвертається від людини після гріхопадіння, а й надалі з нею перебуває даруючи їй надію на спасіння⁴³.

У християнському розумінні через те, що хвороба може слугувати спасінню душі людини, звершивши в ній моральний переворот, наворачнувши її до Бога, вона є благом. З християнської точки зору тілесне здоров'я є меншою цінністю, ніж здоров'я духовне. При відсутності у людини християнського світогляду тілесне здоров'я може виявитися навіть згубним для її душі. Це пов'язано з тим, що деякі заповіді Божі легше порушувати, будучи здоровим, аніж хворим. Безумовно, також тілесне здоров'я є благом, даним людині Богом, і люди покликані його берегти і підтримувати, до цього їх закликає старозавітній мудрець: «...раніше хвороби турбуйся про себе»⁴⁴ – та V заповідь Божа: «Не вбивай»⁴⁵.

Церква в часі земної мандрівки людини завжди пропонує їй свою допомогу, не є винятком і хвороба. В час хвороби Церква пропонує християнину найперше відбутися Святе Таїнство Сповіді, щоб примиритися з Богом і ближніми, а потім прийняти Святе Таїнство Пресвятої Євхаристії, тобто причаститися Тілом і Кров'ю Христовою, щоб поєднатися з Богом⁴⁶. Після прийняття Святого Таїнства Пресвятої Євхаристії Церква пропонує хворому

⁴¹ Пс. 38, 4-5; пор. Пс. 39, 9-12; 41, 5.

⁴² Пор. Вих. 15, 26; Пс. 91, 5-6; 103, 3; 107, 17.

⁴³ *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 158.

⁴⁴ Книга Сир. 18, 19.

⁴⁵ *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 909.

⁴⁶ *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 20.

прийняте Святе Таїнство Єлеопомазання (чи Соборування), яке спеціально призначене для звершення над хворою людиною з молитвою за її одужання⁴⁷. Про важливість цього Святого Таїнства для хворого сам апостол Яків говорить так:

«Нездужає хто між вами? Хай прикличе пресвітерів церковних, і хай вони помоляться над ним, помазавши його олією в ім'я Господне, і молитва віри спасе недужого, та й Господь його підійме; і як він гріхи вчинив, вони йому простяться»⁴⁸.

В часі хвороби Церква закликає християнина, якого спіткала хвороба, перебувати завжди в молитві: «Сину, в недусі твоїй не побивайся, лиш молись до Господа, і Він тебе оздоровить»⁴⁹.

В час хвороби не менш важлива повинна бути і молитовна турбота про хворого з боку рідних та близьких. Саме для спільної молитви за хворого родиною і близькими Церква окрім Божественної Літургії (в наміренні хворого), також пропонує молебень за хворого, який може служитися як у храмі, так і в домі хворого⁵⁰.

Історія виникнення та формування молебня за хворого в українських Церквах Київської традиції

У Київській традиції, перед тим ніж виник молебень за хворого, існували молитви за хворих. Їх було два типи, одні із них були загальними, що призначалися взагалі для всіх хвороб, а інші були спеціальними, що призначалися для конкретної хвороби, наприклад, німоти, глухоти, сліпоти та інші⁵¹. Серед цих двох типів

⁴⁷ Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха», п. 465-469.

⁴⁸ Послання Ап. Як. 5, 14-15.

⁴⁹ Книга Сир. 38, 9.

⁵⁰ *Евхологон, або Требник митрополита Петра Могили*. Рим 1988, с. 533.

⁵¹ Див. *Geitler L. Eukhologium Glagolski Spomenik Manastira Sinai Brda*. Zagreb 1882, с. 45-105.

молитов були молитви церковні⁵² (визнані Церквою) і навіть апокрифічні⁵³ (не визнані Церквою)⁵⁴. Молитов цих двох типів існувало в Київській Церкві дуже багато. Пізніше деякі із цих молитов церковних навіть увійшли в чин молебня за хворого (болящого).

Перший молебен за хворого зародився в Київській Церкві у XII ст.⁵⁵. У пам'ятці XII століття «*Вопросы Кирика, Савы и Илии, съ отвѣтами Нифонта, епископа новгородскаго, и других иерархическихъ лицъ*» зберігається коротке чинопослідування молебне за хворого, яке зверхує священник в храмі або в своїй келії. Воно містить початок звичайний: «СѢ́и ѿ вѣ́, Прегѣ́лѣ трѣ́, О́че нашѣ́», «Гдѣ́ помни́и бѣ́»⁵⁶ та молитву «О́че стѣ́и врачю́ дшѣ́амъ и́ тѣ́ломъ...»⁵⁷. Якщо чинопослідування молебне за хворого відбувається безпосередньо над хворим, то читаються також інші молитви за хворого⁵⁸.

⁵² А. Алмазов. *Врачевательныя молитвы. К материаламъ и изследованиямъ по исторіи рукописнаго русскаго Требника*. Одесса 1900, с. 21-22. (L. Geitler. *Eukhologium Glagolski Spomenik Manastira Sinai Brda*, с. 45-51).

⁵³ Н. Красносельцев. *К истории православного богослужения по поводу некоторыхъ церковныхъ службъ и обрядовъ нынѣ неупотребляющихся: Материалы и исследования по рукописямъ Соловецкой библиотеки*, Казань 1889, с. 175; I. Мансвентов. *Euchologium Glagolski, Spomenik monastira Sinai brda. Izdao D-r Lavoslav Geitler*. U Zagrebu 1882. (*Древнейший славянский Требник, изданный г. Гейтлеромъ по рукописи, находящейся в Синайской библиотеке*) // *Прибавления к изданию творений Святыхъ отцовъ в русскомъ переводе за 1883 год*. Москва 1883. 32 ч., кн. 1, с. 360.

⁵⁴ Красносельцев Н. *К истории православного богослужения по поводу некоторыхъ церковныхъ службъ и обрядовъ нынѣ неупотребляющихся: Материалы и исследования по рукописямъ Соловецкой библиотеки*, с. 172.

⁵⁵ *Памятники древнерусского канонического права* / ред. А. Павлов. 1 т. (Памятники XI-XV в.). Санктпетербургъ 1908, с. 34; Н. Красносельцев. *К истории православного богослужения по поводу некоторыхъ церковныхъ службъ и обрядовъ нынѣ неупотребляющихся: Материалы и исследования по рукописямъ Соловецкой библиотеки*, с. 179; P. Sabat. *L'Eucologio Kieviano della Biblioteca Apostolica Vaticana, N. 15 del fondo Borgia-Illirico. Parte IV (ff. 356-453)* / Докторська дисертація: Папський Східний Орієнтальний Інститут. 1 т.. Roma 2005, с. 52.

⁵⁶ *Памятники древнерусского канонического права* / ред. А. Павлов, с. 34.

⁵⁷ *Памятники древнерусского канонического права* / ред. А. Павлов, с. 34.

⁵⁸ *Памятники древнерусского канонического права* / ред. А. Павлов, с. 34.

Збережені до наших днів інші рукописні молебні за хворого походять аж із XV- поч. XVI ст. із трьох слов'янських редакцій. Дві із цих редакцій молебня за хворого сьогодні зберігаються в бібліотеці Казанської Духовної Академії: одна міститься в требнику рукописному (кін. XV ст.) під № 1086 (724)⁵⁹, інша – в требнику рукописному Новгородському 1505 р. під № 1085 (725)⁶⁰. Третя редакція молебня за хворого зберігається сьогодні у Ватиканській бібліотеці у фонді Борджіо-Ілліріко в требнику рукописному під № 15⁶¹. Дві редакції молебнів за хворого, що зберігаються в бібліотеці Казанської Духовної Академії, є відмінні між собою у структурі, а також у тексті, хоча обидва містять канон⁶². Редакція молебня за хворого, що зберігається у Ватиканській бібліотеці⁶³, є схожою у своїй структурі та мовній редакції до молебня за хворого, що міститься в требнику рукописному (кін. XV ст.) бібліотеки Казанської Духовної Академії під № 1086 (724)⁶⁴.

⁵⁹ І. Порфирьев, А. Вадковский, Н. Красносельцев. *Описание рукописей Соловецкого монастыря, находящихся в библиотеке Казанской Духовной Академии*. 3 т. Казань 1898, с. 89-100; Н. Красносельцев. *К истории православного богослужения по поводу некоторых церковных служб и обрядов ныне неупотребляющихся: Материалы и исследования по рукописям Соловецкой библиотеки*, с. 181-189.

⁶⁰ І. Порфирьев, А. Вадковский, Н. Красносельцев. *Описание рукописей Соловецкого монастыря, находящихся в библиотеке Казанской Духовной Академии*, с. 101-131; Н. Красносельцев. *К истории православного богослужения по поводу некоторых церковных служб и обрядов ныне неупотребляющихся: Материалы и исследования по рукописям Соловецкой библиотеки*, с. 189-193.

⁶¹ *Euchologium slavonicum* (Требник Київський XV – поч. XVI ст.), арк. 340зв.-345.

⁶² P. Sabat. *L'Eucologio Kieviano della Biblioteca Apostolica Vaticana, N. 15 del fondo Borgio-Ilirico. Parte IV* (ff. 356-453). 1 т., с. 52.

⁶³ *Euchologium slavonicum* (Требник Київський XV – поч. XVI ст.), арк. 340 зв.- 345; Див. P. Sabat. *L'Eucologio Kieviano della Biblioteca Apostolica Vaticana, N. 15 del fondo Borgio-Ilirico. Parte IV* (ff. 356-453) / Докторська дисертація: Папський Східний Орієнтальний Інститут. 2 т. Roma 2005, с. 28-50.

⁶⁴ P. Sabat. *L'Eucologio Kieviano della Biblioteca Apostolica Vaticana, N. 15 del fondo Borgio-Ilirico. Parte IV* (ff. 356-453). 1т., с. 52.

Структура рукописного молебня за хворого требника Ватиканської бібліотеки містить канон та включає п'ять молитов.

У *першій молитві* священник звертається до Бога з проханням помилувати й визволити його від усіх гріхів, а далі просить, щоб Бог вислухав його молитву і врятував хворого, за якого моляться⁶⁵.

У *другій молитві* священник звертається до Господа як много-милостивого і милосердного, невидимого і безскверного, щоб Він очистив хворого від усякої скверни тіла і духа, від туману нечистих примар диявольських і всякої напасті, і сподобив його з чистою совістю причаститися Святих Божих Таїнств⁶⁶.

У *третьій молитві* священник звертається до Господа як до благого, милосердного й чоловіколюбця, щоб Він уздоровив особу, за яку моляться, від усякої недуги й підняв її з постелі, обдарувавши милістю і щедротами. Священик також просить, щоб хворий дістав можливість служити Богові й хвалити разом з усіма святе й велике ім'я Його⁶⁷.

У *четвертій молитві* священник звертається до Господа як до Владики Вседержителя, лікаря душі й тіла, щоб Він зцілив хворого, піднявши його з ліжка, і відігнав від нього всяку хворобу⁶⁸.

У *п'ятій молитві* священник звертається до Господа як до Бога сильного, що милістю Своєю створив усе суще на спасіння роду людського, і просить Його зцілити від усякої хвороби тілесної та духовної хворого, відпустити йому гріхи, підняти його з рову гріховного й увести в святу Церкву здорового душею й тілом, щоб він разом з усіма міг добрими ділами славити святе ім'я Христове⁶⁹.

Текст *шостої молитви* в рукописі відсутній, є лише назва «Молитва за болящого». Очевидно, священники знали цю молитву напам'ять⁷⁰.

⁶⁵ *Euchologium slavonicum* (Требник Київський XV – поч. XVI ст.), арк. 340 зв.

⁶⁶ Там само, арк. 341.

⁶⁷ Там само, арк. 341 зв.

⁶⁸ Там само, арк. 343.

⁶⁹ Там само, арк. 344 зв.

⁷⁰ Там само, арк. 345.

Молитви, які містить редакція цього молебня за болящого требника Ватиканської бібліотеки, а саме: третя, четверта і п'ята вживалися вже у Київській Церкві в XI столітті, щоправда, не у контексті молебня з каноном, а як окремі⁷¹, оскільки тоді ще не було чинопослідування молебного за хворого.

У Церквах Володимирового хрещення майже до середини XVII ст. не друкувався молебен за хворого. У Церквах Православних⁷² та Унійній⁷³ його не включали до друку, напевно, тому, що його тоді ще не було у вжитку в літургійній практиці Грецької Православної Церкви⁷⁴.

Перший раз друком молебен за хворого під назвою «ПОСЛѢДОВАНИЕ МѢБНА ЗА БОЛЯЩАГО» з'явився в «Требнику» Митрополита Петра Могили в 1646 році⁷⁵. Він був укладений на основі двох типів молебнів за болящого із XV- поч. XVI століття, що зберігаються до сьогодні в бібліотеці Казанської Духовної Академії⁷⁶, а також і молебня за болящого, який зберігається у бібліотеці Ватиканській в «Требнику» Митрополита Київського Ісидора (XV – поч. XVI)⁷⁷, оскільки є досить подібним до нього⁷⁸.

⁷¹ J. Frček. *Euchologium Sinaiticum. Texte slave avec sources grecques et traduction française // Patrologia Orientalis*. Paris 1933, с. 708-712.

⁷² *Требник*. Острог 1606; *Требник*. Стрятин 1606; *Потребник*. Москва 1623; *Потребник*. Москва 1624; *Потребник*. Москва 1625; *Потребник*. Москва 1636; *Требник*. Львів 1637; *Требник*. Львів 1644; *Требник*. Львів 1645.

⁷³ *Требник*. Вільно 1618.

⁷⁴ P. Sabat. *L'Eucologio Kieviano della Biblioteca Apostolica Vaticana, N. 15 del fondo Borgia-Illirico. Parte IV (ff. 356-453)*. 1 т., с. 52.

⁷⁵ *Евхологон, або Требник митрополита Петра Могили*, с. 533-559.

⁷⁶ Н. Красносельцев. *К истории православного богослужения по поводу некоторых церковных служб и обрядов ныне неупотребляющихся: Материалы и исследования по рукописям Соловецкой библиотеки*, с. 181.

⁷⁷ *Euchologium slavonicum (Требник Київський XV – поч. XVI ст.)*, арк. 340 зв.-345.

⁷⁸ Див. P. Sabat. *L'Eucologio Kieviano della Biblioteca Apostolica Vaticana, N. 15 del fondo Borgia-Illirico. Parte IV (ff. 356-453)*. 1 т., с. 52; P. Sabat. *L'Eucologio Kieviano della Biblioteca Apostolica Vaticana, N. 15 del fondo Borgia-Illirico. Parte IV (ff. 356-453)*. 2 т., с. 28-50.

Структура молебня за хворого «Требника» Митрополита Петра Могили містить канон та включає п'ять молитов за хворих⁷⁹.

Ідея запровадження молебня за хворого в Київській Церкві Митрополитом Петром Могилою, на мій погляд, дала поштовх до запровадження його також пізніше в літургійну практику РПЦ МП⁸⁰ (та УПЦ МП⁸¹), хоча в скороченні та відмінній редакції.

Молебень за хворого в сьогоdnішній час звершується в УПЦ МП⁸², УПЦ КП⁸³, та УАПЦ⁸⁴. Він є однаковим у даних Церквах; лише в УПЦ МП він звершується церковнослов'янською мовою, а в УПЦ КП та УАПЦ – українською мовою. Його структуру у двох мовних редакціях подаємо для візуального бачення у наступній таблиці (табл.1).

Таблиця 1

Структура молебня за хворого церковнослов'янською та українською мовами (ПЦ)

Молебное пѣніе ѡ недужныхъ многихъ, или ѡ єдиномѡ ⁸⁵	Молебень за недужих, багатьох або одного ⁸⁶
Іерей начинаетъ: Благословенъ бѣъ нашъ: Ликъ: Яминь. Слава тебѣ, вѣже нашъ, слава тебѣ. Црѣвнѣный: Трисѣбе по Оѣе нашъ. Гди, помилуй, бѣ. Слава, и нынѣ: Приидите, поклонимса: трижды. И ѡлобамъ О: На тѣ, гди, оуповахъ, да не погыжѣса въ вѣкѣ...	Священник починає: Благословен Бог наш... Читець: Царю Небесный... Три- святе... Отче наш... Псалом 70 На Тебе, Господи, я на- діюся...

⁷⁹ *Евхологон, або Требник митрополита Петра Могили*, с. 533-559.

⁸⁰ *Великий требник*. Санкт-Петербург 1859, с. 288-294.

⁸¹ *Последование молебных пений*. Киев 1891, с. 35-40.

⁸² *Требник*. III ч. Москва 1997, с. 342-354.

⁸³ *Требник у двох частинах*. II ч. Київ 2000, с. 501-5013.

⁸⁴ Використовує переважно текст УПЦ КП.

⁸⁵ *Чинь молебныхъ пєній*. Издание Свято-Успенского Псково-Печерского монастыря 1994, с. 30-41; *Требник*. III ч. Москва 1997, с. 342-354; *Требникъ в двух частях*. I ч. Киев 2007, с. 358-369.

⁸⁶ *Требник у двох частинах*. II ч. Київ 2000, с. 501-5013.

Продовження табл. 1

Молебное пѣніе ѡ недѣжныхъ многихъ, или ѡ єдиномъ ⁸⁵	Молебень за недужих, багатьох або одного ⁸⁶
Почѡмъ, аще мѡжетъ, недѣжный чтѣтъ или цїєнникъ: Вѣрѡ во єдинаго бѣга Оца вседержителя, творца не ѡ и земли, видимыхъ же вѣсѣмъ и невидимыхъ...	<i>Далі, якщо може – недужий, а ні то священик читає:</i> Вірую в Єди- ного Бога, Отця, Вседержителя...
Таже єктенія: Аиѡмъ гдѣ помѡлимсѣ... Возгласъ: Йѡкв бѣтъ мнѡсти, щедротъ и члѣвколюбїѣ єси... Аиѡмъ: Аминь.	<i>Далі єктенія:</i> В мирї Господу по- молимось. <i>Виголос:</i> Бо Ти Бог милості, щед- рот і чоловіколюбства... <i>Співці:</i> Аминь.
Тропарь, гласъ д̄: Окѡрыи въ застѣпленїи єдинъ сынъ хр҃тє... Кондакъ, гласъ б̄: На одрѣ вѡлѣзши лежащихъ... Прокїмень, гласъ з̄: Помилуй мѣ, гдї, йѡкв немоцнѣ єсмь, ищѣлїи мѣ, йѡкв смѣтѡшасѣ квѣсти моѣ. Стїхъ: Йѡкв нѣсть въ смѣрти поминѣнїи тебѣ.	<i>Тропар, глас 4:</i> Ти єдиний, Христе, скорий у заступництвї... <i>Кондак, глас 2:</i> Тих, що лежать хворими на постелї... <i>Прокїмен, глас 7:</i> Помилуй мене, Господи, бо я немѣчний, і зціли мене, Господи, бо стривожилися костї мої. <i>Стих:</i> Бо хто ж після смерті буде згадувати Тебе?
Ап̄л̄: Собѡрнагѡ послѣнїѣ йѡквѡла, зачѣло їз. Братїє, ѡбразъ прїимте єлѡстраданїѣ и долготерпѣнїѣ, прѡроки...	Соборне послання святого апосто- ла Якова (зач. 57). Браття, візьміть за приклад тяжкі страдання і довготерпіння пророків...
Алилуїѣ гласа. Стїхъ а̄: Гдї, да не яростїю твоєю ѡблнчїши менѣ. Стїхъ б̄: Єпїи мѣ ради мліти твоєѣ.	Алилуя, алилуя, алилуя. <i>Стих 1:</i> Господи, не суди мене в ярості Твоїй. <i>Стих 2:</i> Спаси мене ради милості Твоєї.
Євангєліє ѡ матѣѣ, зачѣло к̄с. Во время єно, вшедшѣ іисѣвъ въ капернаѡмъ, пригѣлѣи къ немѣ сотникъ...	Євангеліє від Матфея (зач. 25). Одного разу, коли Ісус увійшов до Капернаума, підійшов до Нього сотник...

Продовження табл. 1

Молебное гѣніе ѡ недужныхъ многихъ, или ѡ єдиномъ ⁸⁵	Молебенъ за недужих, багатьох або одного ⁸⁶
<p>Єктенїи: Врѣдъ дѡшъ ѡ тѣлѣсъ... Не хотѣи смѣрти грѣшныхъ... Ѡгненнѡ колѣзнь петровой тѣщи прикосновѣнемъ твоимъ исцѣливый... Єзекїины слѣзы, манасїино ѡ нїневїтанъ покланїе, и Давоово исповѣданїе прїемый...</p> <p>Возгласъ: Оублажи ны вѣже спїсїтелю нашъ...</p>	<p>Єктенїя: Помилуй нас, Боже, з великої милостї Твоєї... І далї за чином, пїсля цього: Лікарю душ і тіл... Ти не бажаеш смертї грїшників... Ти вогневицю Петрової тещї до- торканням Твоїм зцілив... Єзекїєві слъози, Манасїєве і нїне- вїтян покаяннїя, і Давидове спо- вїданнїя Ти прийняв і скоро їх по- милував... Виголос: Вислухай нас, Боже, Спа- сителю наш... Спївици: Амїнь.</p>
<p>Посѣмъ мѣтва: Вѣло вседержителю, стїгїи цю...</p>	<p>Далї молитва: Владико, Вседержи- телю, Святий Царю...</p>
	<p>Виголос: Твоє бо є, щоб милувати і спасати нас... І звичайний відпуст.</p>

В УГКЦ сьогодні молебенъ за хворого⁸⁷ відрізняється структурою та текстовою редакцією від молебня на даний випадок УПЦ МП⁸⁸, та УПЦ КП⁸⁹. Молебенъ за хворого в теперїшній час в УГКЦ існує, як церковнослов'янською⁹⁰, так і українською мовою⁹¹. Його структуру в українськомовній редакції візуалїзуємо у наступній таблицї (табл. 2).

⁸⁷ *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 20-28.

⁸⁸ *Чинь молебныхъ пѣній*. Издание Свято-Успенского Псково-Печерского монастыря 1994, с. 30-41; *Требник*. III ч. Москва 1997, с. 342-354; *Требникъ в двух частях*. I ч. Киев 2007, с. 358-369.

⁸⁹ *Требник у двох частинах*. II ч. Київ 2000, с. 501-5013.

⁹⁰ *Требник*. Львів 1925-1926, с. 126-130.

⁹¹ *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 20-28.

Структура молебня за хворого українською мовою (УГКЦ)⁹²

Таблиця 2

Чин молебня над хворим (окрім Святого Таїнства Єлеопомазання) ⁹²
<p><i>Нехай буде відомо, що парафіяльний священик у своїй парафії має час-то відвідувати хворих і ревно дбати про їхнє спасення. Тому священику слід повідомити своїх парафіян, щоб вони у разі важкої хвороби когось із вірних відразу ж давали йому про це знати. Щоб хворий, ще перед тим, як сильно ослабне, міг очистити себе покаєнням, тобто висповідати ретельно гріхи свої і сподобитися розрешення від них, а також отримати святе Єлеопомазання і причаститися Божественних Таїнств Тіла і Крови Господньої...</i></p> <p><i>Єрей, що прийшов для молитви над хворим, увійшовши у його дім, мовить: Мир дому цьому. Відповідь: І тим, що живуть у ньому. І, приступивши до постелі хворого, приязно з ним вітається і, трохи порозмовлявши з ним задля розради, запитує, чи вже приймав він Таїнства Покаяння і Євхаристії, а також Таїнство Єлеопомазання.</i></p> <p><i>Якщо дізнається, що не приймав, або приймав досить давно, лагідними словами заохочує хворого, приступити до цих Таїнств і під час цього молебня сокрушитися серцем і налаштувати себе на їх прийняття. Коли ж недужий ці Таїнства протягом тієї самої хвороби вже приймав, то нехай тепер знову розбудить у собі істинну скруху серця і дух покаєння. Також нехай єрей розповість присутнім там родичам хворого, друзям і домашнім про те, яким корисним є для недужого, щоб за нього молилися, заради нього робили добрі вчинки, постили і подавали посильну милостиню. А щоб молитви їхні і добрі вчинки були милі Богові, нехай родичі хворого очистять себе від тяжких гріхів через Святі Тайни Покаяння і Євхаристії. Після цього єрей, одягнувши епитрахиль і давши хворому запалену свічку, починає за звичаєм:</i></p> <p><i>Благословен Бог наш завжди, нині і повсякчас, і на віки віків.</i></p> <p><i>Лик: Амінь.</i></p>

⁹² Требник освячення та благословення. Львів 2010, с. 20-28.

Продовження табл. 2

Єрей: Слава Тобі, Боже наш, слава Тобі.

Лик: Царю небесний...; Святий Боже...; Пресвята Тройце...; Отче наш...

Єрей: Бо Твоє єсть царство...

Лик: Амінь. Господи, помилуй. (12); Прийдіте, поклонімся...

Псалом 6: Господи, не суди мене в ярості Твоїй і не карай мене в гніві Твоїм...

Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові, нині і повсякчас, і на віки віків. Амінь.

Алилуя, алилуя, алилуя, слава Тобі, Боже (3).

Тропар, глас 4: Скорий у заступництві єдиний Ти, Христе...

Слава: Лікарю і помічнику хворих, ізбавителю і Спасе недужих...

І нині: Спаси від бід, зціли недуги, вилікуй страждання душі і тіла раба Твого...

Єрей, поклавши свою руку на голову хворого, мовить оці стихи: На недужих покладуть руки, і стануть здоровими. Ісус, Син Діви Марії, спасення світу і Господь...

Єрей: Господу помолімося.

Лик: Господи, помилуй.

Боже Вседержителю, всещедрий, всемилостивий, Ти святим апостолам, мученикам і лікарям Твоїм заповів на недужих руки покладати...

Лик: Амінь.

Єрей: Щоб сподобилися ми слухання святого Євангелія, в мирі Господа Бога молім.

Лик: Господи, помилуй (5).

Єрей: Мир всім.

Лик: І духові твоєму

Єрей: Премудрість, прости, вислухаймо святого Євангелія. Від Луки святого Євангелія читання.

Лик: Слава Тобі, Господи, слава Тобі.

Євангеліє від Луки, 4,38 - 44, зач. 16.

У той час, увійшов Ісус у дім Симона...

Лик: Слава Тобі, Господи, слава Тобі.

І дає хворому цілувати святе Євангеліє. Далі молимося ектенію.

Єрей: Помилуй нас, Боже, з великої милости...

Лик: Господи, помилуй (3).

Лікарю душ і тіл, зі серцем сокрушеним до Тебе припадаємо...

Продовження табл. 2

Прости йому як милосердний усі прогрішення, добровільні і недобровільні, і скоро підними з постелі недуги...

Простягни сильну руку Твою і як Яірову дочку з постелі підними...

Джерело зцілень, Ти гарячку Петровій тещі дотиком своїм зцілив...

Ти, що не хочеш смерти грішних, а щоб навернулися і живими були...

Бо милостивий і чоловіколюбець Бог єси, і Тобі славу возсилаємо,

Отцю, і Сину, і Святому Духові, нині і повсякчас, і на віки віків.

Лик: Амінь.

Єрей: Господу помолімся.

Лик: Господи, помилуй.

Боже, що всяку недугу і слабість Твоєю благістю з людських тіл проганяєш, прийди, милосердний, до раба Твого...

Лик: Амінь.

Після цього окроплює хворого свяченою водою, мовлячи: Нехай Божим благоговійним милосердям будеш ти звільнений від усякої гарячки, і це окроплення свяченої води хай буде тобі на розраду і прохолоду в ім'я Отця †, і Сина †, і Святого Духа †. Амінь.

Єрей: Премудрість.

Лик: Чеснішу від херувимів і незрівнянно славнішу від серафимів...

Єрей: Слава Тобі, Христе Боже, уповання наше, слава Тобі.

Лик: Слава Отцю і Сину, і Святому Духові, нині і повсякчас, і на віки віків. Амінь.

Господи, помилуй (3). Благослови.

Єрей: Христос, істинний Бог наш, молитвами пречистої своєї Матері і всіх святих своїх, помилує і спасе нас як благий і чоловіколюбець.

Лик: Амінь.

Вище поданий чин молебня над хворим своєю структурою відрізняється від чину молебня на даний випадок «Требника Київського» 1646 року⁹³, що був виданий за благословенням Митрополита П. Могили, оскільки є скороченим та без канону⁹⁴.

Молебень за недужих, багатьох або одного у всіх українських Церквах Київської традиції є просительним та має за цілю

⁹³ *Евхологійон, або Требник митрополита Петра Могили*, с. 533-559.azaz

⁹⁴ *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 20-28.

випросити у Бога здоров'я хворому чи хворим. Він сповнений проханням про те, щоби Всемогутній Господь простягнув свою цілющу руку до хворого, полегшив йому страждання і визволив від нестерпних болів та хвороби.

Зазвичай молебень за болящого може звершуватися в храмі по закінченні Божественної Літургії чи вечірні, а в домі хворого – в будь-який час. Дуже важливо, звертаючись до Бога з проханнями про оздоровлення хворого чи хворих, не забувати дякувати Богу за все, що ми отримуємо від Нього задля нашого спасіння.

Зцілення можливе тільки через віру у Бога

Християни повинні пам'ятати, що для одержання зцілення через засоби, які пропонує Церква, найперше потрібна віра в Бога:

«Він же сказав їй: « Дочко, тебе спасла **віра твоя**. Иди в мирі й будь здорова від своєї недуги!»⁹⁵.

Християнинові не заборонено також лікуватися та вдаватися до послуг лікарів. Св. Письмо говорить:

«Вшанувуй належно потрібного тобі лікаря, бо й він існує з Господньої установи; від Всевишнього – здатність лікаря. Господь із землі ліки виводить, і розумний муж не нехтує ними»⁹⁶.

Багато святих були лікарями, у тому числі й євангелист Лука⁹⁷. В Церкві є особливо прославлені Богом такі святі лікарі: чудотворці-безсрібники, як Косьма і Даміан, Кир та Йоан, Пантелеймон та Ермолай, Самсон та Діомид, та інші, які лікували людей від різних хвороб навіть безкоштовно.

У випадку хвороби християнин не повинен свою надію на одужання покладати на лікарів, ліки і лікувальні процедури. Святе

⁹⁵ Мк. 5, 34.

⁹⁶ Книга Сир. 38, 1–2, 4.

⁹⁷ Кол. 4, 14.

Письмо з осудом відзивається про ізраїльського царя Асу, який в хворобі своїй шукав не Господа, а лікарів, та говорить про нього так:

«Тридцять дев'ятого року свого царювання занедужав Аса на ноги, й ця недуга стала вельми тяжкою, але він у своїй недузї шукав не Господа, а лікарів, і спочив Аса зо своїми батьками, помер на сорок першому році свого царювання»⁹⁸.

Християнинові належить пам'ятати, що, чи то зціляється він чудодійним чином, чи то через посередництво лікарів та ліків, зцілення у будь-якому випадку подається від Господа. Тому в ліках і лікуванні необхідно християнам завжди покладатися на волю Божу. Господь знає, що для людини в кожний час є потрібно. Він і лікаря може напоумити, і зціляючу подати силу людині. Пріоритетом при лікуванні, відповідним для християнина, мають бути духовні засоби. У хворобах раніше за лікарів і ліки потрібно християнам користуватися молитвою: «Сину, в недузї твоїй не побивайся, лиш молись до Господа, і Він тебе оздоровить»⁹⁹.

Християнам потрібно не забувати, що милостивий Господь готовий визволити кожную людину не тільки від гріха, але й підняти з будь-якої хвороби, а взамін від людини вимагає тільки лише віри у Нього.

Церква закликає християнина у випадку важкої чи невиліковної хвороби не вдаватися до послуг чаклунів, цілителів-біоенергетиків, екстрасенсів, знахарів, астрологів, ворожок провидців та диявола. А також у жодному разі не приймати від них амулетів, талісманів та інших речей, оскільки такі дії є зрадою Бога і падінням в тяжкий гріх¹⁰⁰. Проти таких дій людини категорично виступає Святе Письмо, оскільки вбачає у них супротивлення Богові і віддання себе у власність злому духові.

⁹⁸ 2 Книга Хронік 16, 12-13.

⁹⁹ Книга Сирах 38, 9.

¹⁰⁰ П. Сабат. *Які ліки пропонує Церква хворій людині?* // <http://www.rr.lviv.ua/podcasts/y4aki-liky-proponuje-tserkva-hvorij-lyudyni/>. Дата перегляду 30.11.2015.

«І коли скажуть вам: звернетеся до викликачів померлих і до чародіїв, до шептунів і черевомовців, – тоді відповідайте: чи не повинен народ звертатися до свого Бога? чи питають мертвих про живих?»¹⁰¹.

Святе Письмо категорично забороняє такі практики, оскільки не тільки вбачає у них супротивлення Богові, а віддання людиною себе добровільно під владу злого духові¹⁰². Церква забороняє використання магічних та спіритичних практик, як потенційних та небезпечних причин, які можуть не тільки зумовити зіткнення зі злим духом, а також навіть і опанування ним людини.

У випадку, коли християнин вже звертався до послуг чаклунів, цілителів–біоенергетиків, екстрасенсів, знахарів, астрологів, ворожок, провидців чи навіть самого диявола, то він неодмінно повинен покаятися у цьому на Сповіді (в храмі) і примиритися з Богом. Він повинен також зробити усе, щоб очистити свою оселю від окультної літератури (усього, того що стосується магії, карми, перевтілення, хоч би як цікаво й наукоподібно це не було написано), богопротивних розпусних і демонічних зображень¹⁰³. Християнин повинен пам'ятати, що Господь не благословляє людей у домах де перебуває Його ворог-диявол.

Висновок

Людство від початку свого існування до сьогодні задумується над сенсом і значенням страждань та хвороб, які вражають і обтяжують людське існування в цьому земному житті.

Церква, яка постійно прагне дати людині відповідь на її екзистенційні питання, у своєму вченні ніколи не давала чіткої відповіді

¹⁰¹ Книга Іс. 8, 19.

¹⁰² Пор. Книга Втор. 18, 9-12; книга Лев. 19, 26-31; 20:27; книга Вих. 22, 17.

¹⁰³ П. Сабат. *Які ліки пропонує Церква хворій людині?* // <http://www.rr.lviv.ua/podcasts/y4aki-liku-proponuje-tserkva-hvorij-lyudyni/>. Дата перегляду 30 квітня 2016.

на питання про значення людських страждань та хвороб, а лише називає їх таїнством, та в еклезіальному єднанні співпереживає з такими людьми і завжди через молитву та духовний провід намагається подарувати таким людям відчуття присутності Ісуса Христа у їхніх терпіннях.

Папа Римський Франциск підкреслює:

«Поруч з нашим терпінням – і у ньому – присутнє терпіння Христа; Він несе цей тягар з нами і допомагає зрозуміти його сенс. Коли Божий Син зійшов на хрест, то зруйнував самотність страждання та просвітив його темряву. Таким чином, ми поставлені перед таємницею Божої любові до нас, яка вливає в нас надію та сміливість: надію, бо в плані Божої любові навіть ніч болю веде до світла Пасхи, і сміливість, яка дає нам спромогу зносити усякий тягар в Його супроводі, в єдності з Ним»¹⁰⁴.

Після гріхопадіння людство у своїх стражданнях і хворобах стало покликане з'єднатися зі стражданнями Христовими так, «щоб їх терпіння неначе доповняли Христові терпіння» – говорить митрополит Андрей Шептицький¹⁰⁵. Він також повчає, що недужі своїми гідно перенесеними терпіннями прославляють Бога так, як Його прославили святі мученики¹⁰⁶.

Людина в дні свого пригноблення і стараждань не може деколи пояснити і зрозуміти, чому саме це випало на неї в цей час. Попри те, вона повинна завжди пам'ятати, що Бог є із нею і Він колись відкриє усю правду про сенс її життя, а вкінці винагородить увесь біль, як винагородив Іова¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Послання Папи Франциска з нагоди XXII Всесвітнього дня хворого // <http://zdorovia.ugcc.org.ua/poslannya-papy-frantsyska-z-nahody-hhii-vsvesvitnohdnya-hvoroho-2014/>. Дата перегляду 30.11.2015.

¹⁰⁵ А. Шептицький. *Пастирське послання Митрополита Андрея. До недужих* // А. Шептицький. *Пастирські послання 1918-1939*. 2 т. Львів 2009, с. 129.

¹⁰⁶ Див. А. Шептицький. *Пастирське послання Митрополита Андрея. До недужих*, с. 127.

¹⁰⁷ Ф. Міцкевич. Спасенна сила страждання // *Сопричастя* 3 (2000), с. 37.

Церква в часі хвороби не покидає хворого, але пропонує йому якнайшвидше відбутися Святе Таїнство Сповіді, щоб примиритися з Богом і ближніми, а потім прийняти Святе Таїнство Пресвятої Євхаристії, тобто причаститися Тілом і Кров'ю Христовою, щоб поєднатися з Богом¹⁰⁸. Після прийняття Святого Таїнства Пресвятої Євхаристії Церква пропонує хворому прийняти Святе Таїнство Єлеопомазання (чи Соборування), яке спеціально призначене для звершення над хворою людиною з молитвою за її одужання¹⁰⁹.

В часі хвороби Церква не тільки закликає недужого, якого спіткала хвороба, перебувати завжди в молитві: «Сину, в недузї твоїй не побивайся, лиш молись до Господа, і Він тебе оздоровить»¹¹⁰, але також пригадує рідним та близьким хворого, що вони також повинні зносити свої молитви за недужого.

Для випадку спільної молитви за хворого родиною і близькими, Церква окрім Божественної Літургії (в наміренні за хворого), також пропонує молебень за хворого, який може служитися як у храмі, так і в домі хворого¹¹¹.

Незважаючи на те, що молебень за хворого (чи хворих) належить до приватних церковних богослужінь, він є однією із молитов Церкви, завдяки якому вірні можуть одержати зцілення від різних хвороб.

Молебен за хворих є молитвою всієї Церкви, незважаючи на те, що під час його звершення може бути лише присутня одна або декілька осіб, котрі співпереживають з терплячим в його недузї, а не ціла християнська спільнота. Митрополит Андрей Шептицький підкреслює, що всі християни є членами Христового Тіла і всі очищені Христовою Кров'ю, тому всі радощі і страждання перед

¹⁰⁸ *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 20.

¹⁰⁹ *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 465-469.

¹¹⁰ Книга Сир. 38, 9.

¹¹¹ *Евхологiон, або Требник митрополита Петра Могилы*. Рим 1988, с. 533.

Богом є спільними¹¹². Митрополит Андрей зазначає, що молитва за хворих є служінням цілої Церкви, що всі по-християнськи знесені терпіння можуть «на якійсь таємничій вазі Божого милосердя стягати Божу ласку і на інших»¹¹³.

Молебень за хворого (чи хворих) мало відомий серед вірних українських Церков Київської традиції незважаючи, на те, що він є унікальним витвором літургійної традиції Київської Церкви¹¹⁴, тому важливо, щоб духовенство не тільки його використовувало в літургійній практиці, коли недуга хворого прогресує чи є тривалою, але також пояснювали його користь для хворого(хворих).

У часі хвороб, а особливо тяжких і невиліковних Церква пропонує вірним також вдаватися до інших засобів, дарованих Богом на спасіння людям, як-от: чудотворних місць, чудотворних ікон, мощей святих. Катехизм УГКЦ підкреслює:

«Паломництва до цих місць, численні зцілення, які прочани отримують завдяки молитвам до праведників чи торканню до їхніх мощей, є ще одним підтвердженням перемоги Бога крізь час і простір над стражданнями, хворобами та смертю. Ці чуда діються завдяки благодаті Святого Духа, через заступництво праведників і віру самих паломників»¹¹⁵.

¹¹² Див. А. Шептицький. Пастирське послання Митрополита Андрея. До недужих, с. 127.

¹¹³ Див. А. Шептицький. Пастирське послання Митрополита Андрея. До недужих, с. 127.

¹¹⁴ Н. Красносельцев. К истории православного богослужения по поводу некоторых церковных служб и обрядов ныне неупотребляющихся: *Материалы и исследования по рукописям Соловецкой библиотеки*, с. 179; Р. Sabat. *L'Eucologio Kieviano della Biblioteca Apostolica Vaticana, N. 15 del fondo Borgio-Ilirico. Parte IV* (ff. 356-453). 1 т., с. 52; П. Сабат. Історія походження молебнів з канонами із рукописного Київського трєбника XV–поч. XVI ст. *Borgiano illirico 15 з Ватиканської бібліотеки і їх рецепція в Київській та Московській Церкві*, с. 193.

¹¹⁵ Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха», п. 620.

Анотація

У цій публікації представлено причини виникнення людських хвороб та подані засоби для їх подолання котрі пропонує Східна Церква, а окрім того, подано історію виникнення та формування молебня за хворого, котрий зародився в Київській Церкві для спільної молитви за хворого родиною і близькими і який може звершуватися священнослужителем як у храмі, так і в домі (хворого). В публікації підкреслено, що зцілення можливе тільки через віру у Бога. Чи то зцілюється християнин чудодійним чином, чи за посередництвом лікарів та ліків – зцілення у будь-якому випадку подається від Господа Бога.

Petro SABAT

**A History of Appearance and Creation the Litany
for a Sick Man in Kyiv Church**

This article represents reasons of appearance the human diseases and tools for its overcoming that are common for Eastern Church. Moreover, in this article you can find the history of appearance and creation the litany for a sick man, that originated in Kyiv Church in case of common pray for sick man by relatives and close friends that can be conducted by a priest as in the church as in the home of a sick man. This article emphasizes that a recovery is possible only through the faith in God. In any case the recovery of the Christian is coming from God and there is no matter in which way it was happened (miraculous way or thanks to doctors and medicine).